

MŰHELY

Jánosfalvi Sándor István

**Sokak az életnek szerencsétlenségei,
melyek a legerősebbet is néha kétségbeejthetik,
mindazáltal az igaz bölcs- és állhatatos embernek
amazok közt is ez utolsót, és annak szomorú
következését el lehet, és el kell kerülni.¹**

Halotti beszéd mely – önmagát fegyver által kivégzett – ótordai tanácsi iktató és jegyző, néhai nemes Veres Ferencz Úrnak mentésére, s az élőknek tanúságára szerkesztetett és mondatott Tordán, december 13-án 1835-ben Sándor István, kolozsvári unitárius pap által.

Te nemes Város!

Ennek tiszteletre méltó lakosi és Te szent Hajlék! Tudhatjátok, hogy csak most valék ti közöttetek, csak most vevém szerető búcsúm ti tőletek, s íme oly

¹ Közli: Lakatos Sándor, 1980-ban Brassóban született. 1999-től folytatott teológiai tanulmányokat a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karán. Az unitárius lelkészi oklevél mellett végleges pedagógiai diplomát szerzett a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Vallástanárképző fakultásán. 2004–2006 között a sepsiszentgyörgyi unitárius egyházközség gyakorló segédlelkészeként, 2006-tól a Székelykeresztúri Berde Mózes Unitárius Gimnázium lelkész-vallástanáraként működik.

Az egykori Székelykeresztúri Unitárius Kollégium könyvtárában levő kézirat a marosvásárhelyi Teleki Tékába, onnan a Csiki Állami Levéltárba került. Jelzete Mss 58. Címe: Prédikáló Szék azaz olyan könyv, melyben némely prédikációit tisztába írva azoknak kedvökért, kik azokat olvasásra méltónak tartják, kívánva hátrahagyni Jánosfalvi Sándor István unitárius pap. Második darab. 1850. Az itt közölt prédikáció a 117r. levéllel kezdődik és a 131v. levéllel ér véget.

hamar, oly véletlen ismét tiközitekbe jöttem, ismét köszöntelek titeket. Közitekbe jöttem, de bús orcával, s köszöntelek, de elfogulás miatt rebegő szózattal. Egy olyan eset hívott engemet ide, mely nem mindennapi, s ah, ne is legyen az soha mindennapivá! Egy olyan eset, mely megrázza az emberi szívet, mely a vérnek legsűrűbb cseppjeit is felháborítja, s melynek hallására a borzadás jégkeze simul végig tagjain mindennek, ki életet, s étellel együtt okos érzékenységet nyert. Egy öngyilkosnak, egy élete fonálát merész vadkezekkel szánt szándékkal kettészakasztott szerencsétlenség rémítő esete az, mely meghívott engemet is avégre, hogy én is neveljek egy olyan szomorú végtiszteletet, melyet nem csak e bánatot jelentő fekete színnel, de önnönmaga a megbántott természet fejr fátyolával is gyászolni láttatik.

Ah, te szerencsétlen Véres, akarom mondani: kiontott tulajdon véredtől Veres Ferencz! Mikor a szomorú hírmondó követség énhozzám megérkezett, s tudtomra adta, hogy te légy ama gyászos önvér-áldozat, kit rémült városunk a maga kerteiben halva talált és fájlalt, megdöbbsent szívem. Mikor pedig e szomorú kötelesség is reám bízott, egyszersmind elmém is megzavarodott, s e kötelesség a legkellemetlenebb formában tűnt fel szemeim előtt: nem csak e zordon téli útnak kellemetlenségeiért, melyet ismét át kelle hatolnom, nem csak az idő rövidségeiért – mint ilyenkor szokott –, s bajjal teljes körülményeimért, melyek elmélkedésemnek leírását is alig engedék, hanem főként esetédért, melyért való elandalult fájdalom alig engede helyet bennem, az ész elmélkedésének és a beszéd-tárgyaknak választásáért, melyek mint megannyi sírból kijövő komor lelkek, egymásra tólulva, s egymással ellenkezve tűntek fel képzetem előtt.

Mit mondjak már én, e különös ritka halott felett? Ezt kérdem a szomorú hírmondó követtől, az első bámulás és fájdalom után. Bűne ötlete-e meg ötet magával, mint a lelkiismeret mardosta Nérót? A szégyennek elkerülése-e, mint Mithritadeszt? Elrablott becsületének érzése-e, mint Lucretiat? Megvettetett szerencsétlen szerelme-e, mint Didót és Szapphót? Hazája szerencsétlenségének és tyranni elnyomtatásának látása-e, mint a Nagy Catót? Vagy pedig a sorsnak nehéz csapásai, s az életnek elviselhetetlen szenvedései sújtották alá, mint számtalan nem rossz, csak szerencsétlen embereket?

De ah, nem vehettem én semmi utasítást, semmi oktatást, egyedül csak ebben áll minden, amit megtudhattam, hogy ő inkább ez utolsónak sorába tartozott, hogy ő egy kétségbeesett szerencsétlen volt. De hát nem elég-e ez, gondolám magamban! Hát nincsenek-e az elátalkodott vakmerő bűnön kívül is szerencsétlenségek, melyek a gyarló embert, mindinkább-inkább mélyen súlylyesztik alá, melyek végre megfosztják ötet józan eszméletétől? Egy fekete fátyolt terítenek az életnek minden örömeire, s csak azt a gyilkoló eszközt tartatják meg

jóltevőnek, mely le a sírba, ama megháboríthatatlan nyugalomba vezeti alá?! Úgy van! Ezt én így látám. Ezt én igaznak találám. És íme éppen ezen körülmény az, melyért őtet, a néhai boldogtalant felettébb vakmerőn és szeretetlenül nem lehet kárhoztatnunk, ezen körülmény az, melyért őtet ezen utolsó tisztességtől is, józanabb és műveltebb keresztényi gondolkodás szerint nem lehet, nem szabad megfosztanunk. S midőn meg nem fosztjuk, egyszersmind éppen ezen körülményt kifejtő feltétel az, melyről én is tielőttetek egyszerűen elmélkedni, s azzal e néhai boldogtalan felebarátunknak szomorú végtiszteletét nevelni akarom.

I. Sokak tehát az életnek szerencsétlenségei, melyek néha a legerősebbeket is kétségbeesésre, s ennek következtül a legborzasztóbb lépésre is vihetik. Ez az első pont. Az honnan az ilyent nem is kell mindenkor felettébb keményen, vakmerőn, és szeretetlenül megítélnünk. Ez a második pont, s teszi beszédemnek első részét és menti a halottat.

II. Mindazáltal az igaz bölcs és állhatatos embernek, valamint a kétségben esést, úgy az ebből következő utolsó szerencsétlenséget is el lehet, s el is kell kerülni az élet némely reguláinak követése mellett. Mely reguláknak foglalatja teszi beszédemnek második részét s tanítja az élőket.

I. Nagyon vétkeznek az az ember, mind a természet, mind annak alkotója, az Isten ellen, ki ebben az életben semmi örömet és boldogságot nem tudna találni, hanem úgy nézne e földet, mint egy nagy temetőt, melynek bús hantjain az élők, mint megannyi könnyekké olvadt Niobék szüntelen siratják azoknak alatta sínylő legkedveltebbjeiket – a hamar eltűnt örömeiket és gyönyörűségeket, mert van itt sokaknak, sőt mindennek számára öröm, van élet és megelégedés is. De csakugyan mégis ezen édes igazság mellett, ama más igen szomorú testvér igazságot is kénytelenek vagyunk megismerni, amit fentebb feltevék, hogy tudniillik, teljes ez élet, sokakra nézve a bánatnak és szenvedéseknek matériáival is, melyek néha megrázzák a legerősebb lelket is, s kétségbe ejtik a legállhatatosabbat is.

Szomorú Hallgatóim! Jól tudom én azt, hogy vagynak tiköztetek is olyanok, kik ezen szomorú igazság felől semmit sem kételkednek, de hogy az erről való meggyőződés annál eleveőbb legyen azok előtt is, kik eleitől fogva a sorsnak és szerencsének kedveltjei lévén, ha szenvednek is néha apróbb kedvetlenségeket, de valósággal még képzeletjük sincsen az igaz nyomorultaknak sokféle szenvedéseiről, s az életnek sok bajairól, s annál alkalmaztathatóbb e szomorú tárgyra: ne legyen nehéz tinéktek, ha én az ő koporsója felett, igen illőleg, az életnek örömsugarakkal ragyogó világos oldala mellett,

1^{ben} annak komor bánattal és nyomorúsággal sötét oldalát is szemléltetem, melyből, mint egy gyászos tükörből jövődre se tudván a viszontagságok terhe alatt epedő, komor lélek semmi jót, semmi reményt a szabadulásra kinézni, elcsügged és utolsó kétségbe esik.

Íme, a szántóvető éjjeli és nappali véres verejtékével kíván eleget tenni a Teremtő, Ádámnak kimondott szentenciájának, hogy magának eledelt szerezzen és mégis gyakran nem kénytelen-e búsan állni meg vagy szárazság miatt, semmit sem termett, vagy pedig a legszebb korában egy-egy véletlenül jött borzasztó idővész által letiport mezejének puszta barázdáin? Melyekről midőn semmit sem vehet életének táplálására, sokszor nem csak maga, hanem éhség és szükség miatt elfogyatkozott házanépe is a megéhezett Illyéssel nem az életért, hanem a halálért könyörög: Oh, Uram, vedd el éltemet!

Ím, a kereskedő tengereken messze tartományokra indul, ezerszer is kockáztatván életét, hogy házát és háza tagjait igazán keresett nyereséggel fenntarthassa és boldogíthassa, s midőn legbecsesebb jókkal megrakodva, a szelek szárnyain hazájába sietne, akkor érkezik a pusztító szélvész, mely minden vagyonát elmerítvén, vagy csak egy-egy összetört hajódarabot hajt el szomorú hírmondóul a kikötőbe, vagy pedig ha ezen önmagát a gazdát megmenti és partra hajtja is, de mint koldust, akként szállítja ki azon hazába, hol boldogul kell vala élni.

Ím, az akármiféle hivatalviselő, mennyi elmellőztetések, mennyi gyalázatos megbukásokon és kimaradásokon kénytelen keresztülmenni, melyek miatt nem egyszer, de igen gyakran inkább búvnék föld alá, mint éljen emberek között, s inkább választaná az halált, hogy sem a méltatlanul meggyalázott és keserített életet.

Oh, hát az emberi gonoszsnak másféle nemei által is mennyiszor nyughatatlaníttatnak mennyiszor rongáltatnak meg azon kisebbek, és tehetetlenebbek, kiknek nem hogy mások megtámadására, de maguk oltalmára sincsen elegendő erejek! Nem látjátok-e példának okáért a húzóvonó hatalmast, ki rész szerint törvényes, de lelketlen, rész szerint törvénytelen és egyszersmind istentelen követeléseinek színe alatt miként rabolja, húzza és csikarja ki a szegénynek kezéből azon utolsó vagyoncokát is, melyet hazája, királya, földesura és eklézsiaja adójától szekrénye fenekén maga és nyomorult háza népe számára dugva még meg tartott vala?! Nem látjátok-e, hogy sokszor a legszorgalmatosabb spekulátort, a legigazságosabb mesterembert az emberi megbuktatások, vagy idő mostohasága miatt minden előmenetel nélkül szüntelen csak a Szüsziphosz követ hengergetni anélkül, hogy nem boldogsága, de bár tűrhető léte céljához felkapaszkodhatnék. Sőt sokszor nem vagytok-e tanúi érzékeny szívvel annak, hogy éppen azon kő, melynek hengergetésében kereste boldogságát, visszagördülésével összetöri nem

csak reményét, de sokszor tulajdon életét is?! Ah, Istenem! Ezeknek sorába tartoznak azok a szerencsétlen Dávidok, kiknek szemeiket éjjel és nappal könnyhullatások áztatják, szíveiket sóhajtások bágyasztják, s ajkaikat e panaszra faksztják: hol Istenem, kit vártam?! Zsolt XLII²

Azok a szerencsétlen Jóbok, kik átkozzák születések napját is, s azok a tébolyodott Diagorások, kik tégedet és a te gondviselésedet is megtagadván kétségbe esett vakmerőséggel óhajtnak rohanni a képzelt semmiségbe!

De nézzetek még ha merészeltek tovább is ezen szomorú tükörbe, mely a legboldogabb Polükratésznek is eljöheto szerencsétlenségét tisztán mutatja. Né, amott egy másnemű balsorsút miként kísér az ínség mindenütt nyomban, hogy midőn az elenyészett napok és esztendőök bánattal köszöntötték őket, úgy bánattal vegyenek búcsút is tőle, mint fájdalom gyermekétől. Né, a megcsalattatott ártatlan, kinek reménye legszebb virágait egy szentségtörő kéz összeszaggatta, s csak egyedül azt hagyta meg nékie, mit már leginkább utál, a gyalázattal jegyzett életet! Né, a megvettetett szerencsétlen szerelmes, miként hordozza kedvese által szívébe döfött törét tartományokról tartományokra, mindenütt, sehult se találhatván többé enyhülést! Né, az ártatlanul szenvedő kinek nem csak teste sorvad az méltatlan nehéz rabigájában, de jó híre neve és becsületje is a rágalom és méltatlan vádak által örökre eltemettetve! Né, az élet nemét rosszul választott, bujdosva az emberek között mindenütt vivén magával az életmódjára nézve való bizonytalanságot és cégéreződést! Né, a szerencsétlen házaspár sorvadva és sínylődvé meggyűlölt láncai között egy fúria feleségnek, vagy egy elfajult férjnek oldala mellett! Né, a szörnyű kínokkal küszködő, gyógyíthatatlan nyomorék, beteg, sírját kereső tántorgásával! S né, a kedveseket, barátokat, szülőket elvesztett, minden örömtől és vigasztalástól, sőt ama legutolsó biztatástól, a reménységtől is elhagyattatott nyomorultat, a néma fájdalom és kétségbeesés irtózatossábrázatjával egy elrejtett bús magányban küszködve és tépelődve az elszánt erőszakos haláltól való fekete elmékedésivel!

Ah, de fátyolt ide! Fátyolt ezen borzasztó tükörré! Kicsoda számlálhatná elő az halandóknak nyomorúságait?! Kicsoda hullathatna elegendő könnyet az emberi nemnek bús tragédiái felett? S ha már ezen nyomorúságoknak nemei közül akármelyik legfőbb mértékre hágott, s egy erőtlen halandó, ennek súlyoson nyomóterhét tovább nem bírván, erőszakkal igyekszik azt magáról, ha különben nem lehet, tulajdon életével együtt is lerázni, mint ki a testébe kapaszkodott vi-

² Zsolt 42,3–4 „Isten után szomjazik lelkem, az élő Isten után: Mikor mehetek el, hogy megjelenjek Isten előtt? Könnyem lett a kenyerem éjjel és nappal, mert egész nap ezt mondogatják nekem: Hol van a te Istened?”

perát önhúsának kiszakasztásával veti le. Vajon oly csoda-e ez, mely az emberi nemzet kezdetétől fogva sok egyébiránt nagy lelkekkel is ne történt volna? Vajon kell-e, szabad-e, illik-e azt

Íszor felettébb keményen, vakmerően és szeretetlenül kárhoztatnunk? S vajon meg kell-e tőle az érzékenységnek részvételét, s a szánakodó tiszteletet hamvaitól tagadnunk? Nem! Ezt mondja a szív, ezt az okosság, ezt a míveltebb vallás és emberiség. Tű, akármi esetben szerencsétlen embertársak! Jól tudom, hogy tű is ezt mondjátok. S tű szerencsések és boldogok, kik talán nem mondjátok, mondom én nektek, hogy tű is lehetek szerencsétlenek. Vigyázzatok, és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne jussatok. Elégszer hallatott példa, hogy térdig érő vízbe is belé holt az ember. Nem lehet ugyan, sőt nem is szabad egy öngyilkosságot is dicsérnünk és helyben hagynunk, de azért amit nem dicsérünk és nem hagyunk helyben, nem mindjárt következik, hogy embertelenül kárhoztassunk. Sőt mit mondok?! Hátha felényire visszahúszom szavamat? Hátha egy szép lelkű íróval azt mondom mit Seneca Catoról, hogy némely ily halott több dicséretet érdemel, mint számtalan élő. Sok öngyilkosok, kiket csak egy arra rendelt alávalónak kezei ásnak el egy félre lévő kopár szegeletbe, virtuosabb életet folytattak néha, mint némely hatalmas és szerencsés gonosztévők, kik az Anyaszentegyház rendtartása szerint, vakító pompával a templom oltára alá temették el. Némely maga gyilkosa úgy holt meg, mint maga a bánat miatt megtébolyodott elméjének szomorú áldozatja, aki míg ezen maga gyilkosságát el nem követte, jobb érzésű ember volt, mint némely fortélyos és titkos gonosztevő, kinek koporsója pompás kriptában nyugoszik, s sírja felett hamis keresményből emeltetett érc-, és márvány oszlopok ragyognak. Némely megszégyenített szerencsétlent, a becsületérzés öleti meg magával, midőn az ennek becsületét elragadó és elgázoló, becsület nélkül mindenütt becsületben van. Némely szerencsétlen, ki nem tud tisztességesen élni, sem pedig háza népét nem tudja eltartani, vagy ki vigyázatlanságból, vagy szerencsekergető vakmerő próbatételeinél fogva bizonyos remény alatt sok adósságokba verte magát kétségbe esik, és véget vet tulajdon kezeivel életének. A ravasz gonosztevő pedig kérkedik gazdagsággal és becsülettel, holott sok özvegyeket és együgyű szegényeket megcsalt meglopott, sok árvákat elnyomott és sok háznépet juttatott törvénytelen uzsoráival utolsó ínségre stb. Azonban mind ezen megjegyzések mellett is, melyik halandó lenne az, ki szeretne ily halál nemével menni át az örökkévalóságba? Ah, nem! Visszaborzad ettől az emberi érzés, s mindennek bizonyosan legbuzgóbb óhajtása az, hogy erre a nagy kísértetre az életnek legrettenetesebb ínségei közt is sohase jusson. S ha ez a legbuzgóbb óhajtása, ezt:

III^{szor} bizonyosan el is kerülheti. Sőt elkerülheti az erre vezető kétségbe esést is, az élet bölcs reguláinak állhatatos követése mellett.

Az embereket többnyire e négy vétkes gondatlanságok szokták megbuktatni kétségbe esésre, sőt néha a legborzasztóbb lépésekre is vinni, tudniillik, hogy vagy igen sokat várnak a jövődőtől, vagy igen félnek attól. Nem tudják békével túrni a jelenvalót, s nem fontolják meg mindennek végét, az honnan már önként érthető, hogy amazoknak elkerülhetésére nézve éppen ezeknek ellenkezőjét kell tenni ti.:

1^{b^{enis}}, hogy nem kell felettébb sokat várni a jövődőtől. Minden embernek ugyan mentől boldogabbnak szabad lenni, igyekezni ebben az életben, s mentől több jót megnyerni a jelenvalóban és a jövődőben. A nemes nagyravágyónak szabad mentől nagyobb rangot és dicsőséget, a gazdának mentől több gazdagságot, a kereskedőnek mentől több nyereséget, a házaspároknak mentől boldogabb és békességesebb életet stb., s azt várni és remélni, de mindenkire nézve fontos tanács: Ne várjunk sokat a jövődőtől. Nem azért mintha a jövődő sokat, sőt egyáltalában mindent meg ne adhatna, mert a jövődőtől Isten által minden kitelhetnék, hanem azért, mert vagy nem talál minket arra érdemesnek, hogy amit várunk mind beteljesítse, vagy a sors keze akadályokat gördít elő, vagy pedig az élet urának bölcs akarata intézte másképpen. Aki előre nagy kinézéseket csinál, s azonban megcsalódik, annak még a középszerű boldogság is nagy boldogtalanságnak tetszik, az előre szánt szándékkal megvetette a maga sorsának tövises ágát, melyben mindvégig nyughatatlan, s meglegedetlen fog lenni. Oh, be nyugodt pedig annak a csekély sors is, ki azzal előre meg tudott elégedni, s annak előmenetelét csak a maga csendes érdemire, vagy az időnek kedvező fordulására bízta, s mely kétszeresen édes annak az elkövetkezett boldogság, ki azt nem várván, sőt, ahelyett, az eljöheto mostoha sorsnak elfogadására készülvén, véletlen érkezett! Ne várjunk hát felettébb sokat a jövődőtől, ez az első regula, vagy tanács.

2^{ik} hogy ne is féljünk felettébb attól. Sok emberek a jövődőtől való rettegés által már előre, vagy megkettőztetik szerencsétlenségeket, vagy pedig szánt szándékkal, ha nincs is képzeletben, azt szereznek maguknak, mely ha nem nagyobb, de néha van akkora, mint maga a valóságos szerencsétlenség. Megkeserítik ezáltal ezek még azon közbe-közbe csillámló örömöcskéket is, melyeket még tisztán érezhetnének, s megöldösik azon reményeket is, melyek jövődőre biztatók lehetnének. Mindezekre nézve tehát fontos tanács, hogy ne féljünk felettébb a jövődőtől! Vagy talán azt mondják, némelyek, hogy ily módon félni okosság le-

gyen. De nagyon csalatkoznak ezek, mert ily módon félni éppen nem okosság, mert az okosság, azt mondja egy bölcs, nyugodt elmével van, tartózkodás nélkül él, a jelen vidám szempillanattal leöli a fejét felemelő félelmet a jobbnak remélésével, s midőn végre a veszélynek fenyegető órája elérkezik, megfontolt munkás-ság és erő által mutatja ki magát, hogy a rossznak nagyságát kisebbítse. Miért is rettegnénk oly felette igen a jövődtől, hiszen tudjuk azt, hogy ebben az életben minden változandó és így maga a szerencsétlenség is, mely most súlyosan nyom minket, szintúgy megváltozhatik, mint azelőtt a szerencse változott. Kérd meg magadtól te rebegő, te kétségbeneséssel küszködő, mit veszítettél, vagy mit veszíthetsz? Hiszen, ha minden földi javaidat elvesztetted is, de önnönmagadat még megtarthatod, és ez a fő dolog, emellett még Istent is, ha akarsz, bírhatod, kinek jósága soha el nem hagyja ezt a világot. Ne féljünk hát felettébb a jövődtől, ez a második regula, vagy tanács.

3^{ik}, hogy tűrjük békével a jelenvalót. A jelenvaló nem csak jókból, de rosszakból is áll. S mint egy erdő között bajosan mehetünk által, anélkül, hogy annak vagy egy ágai, vagy tövisei hozzánk ne érjenek. Úgy a jelenvalónak rosszai közt sem hatolhatunk által anélkül, hogy azoknak némely részei és nemei ne érdekeljenek. S mivel könnyíthetnők inkább ez érdekeltetéseket, mint a békességes tűrés által? Azonban szomorúan kell megvallaniunk, hogy mint az erdőközt menő békételenek néha a töviseknek mérges hárintgatásával még inkább vérzik kezeiket, s az ágaknak gondatlan hajtogatásával még súlyosban csapattják szemközt magokat, úgy a békételen emberek nyughatatlan törődéseikkel és oktalan erőlködéseikkel még inkább nevelik a rossznak terhét. Olyanok ők, mint a sebes szekér után kötött ebek, melyek önként menve, azzal mindenütt érkezhetnének, így pedig balgatagul ellent állva, s magokat megvetve is nyakok szakadtába hurcolja magával a sorsnak erős kereke. Vagy olyanok, mint a méhek közt lévő gyermek, ki midőn magát csendesén és okosan viselve beérhetné egy méhmarással, gondatlan ellenkező hadarászásival még többeket bosszant magára. A békételenek midőn egy ütést elszenvedhetnének, kettőt is kapnak, midőn egy átkot, egy rágalmat elhallgathatnának kettőt hallanak és így, midőn egy könnyet eltörölhetnének, kettőt árasztanak, s midőn egy jajt sóhajtnának, kettőt léznek kénytelenek kiáltani. Tűrjük hát békével, keresztény atyámfiai, a jelenvalót is, mert ez sokat könnyíti terhét nyomorúságunknak, s enyhíti, legalább nem neveli fájdalmát szenvedésinknek, s ez a harmadik regula, vagy tanács.

Egyetlen regula marad osztán még fenn, melyet átaljában követnünk kell egész életünkre nézvetudniillik, hogy utoljára:

4^{szer} fontoljuk meg mindennek a végét. Bölcs Sirák az életnek egész bölcsességét fejezte ki e szép szavakban: „*Minden te cselekedetidben emlékezzél meg utolsó végedről, és így soha örökké nem vétkezel.* SyrVII. Vagyis fontold meg mindennek végét! Azért én is csak ezt mondom: Akármit kezdesz, akármit cselekszel, akármit szólsz, akármit gondolsz, fontold meg mindennek végét! Ha jót cselekszel, annak minden bizonnyal jó fog lenni következése és mint egy kicsiny magvacskából idővel egy messze kiterjedett nagy százados élő fa fog kicsírázni: úgy sokszor egyetlen egy alkalmas időben mondott jó szóból, állandó boldogság következni. S ha rosszat cselekszel, annak minden bizonnyal rossz fog lenni a következése, és mint egy kicsiny töviszúrásból végre az egész testet rettenetesen megemésztő fene léssen, úgy sokszor csak egy rosszul ejtett igéből, vagy lépésből örökös boldogtalanság következhetik. Ne is gondoljuk pedig itt a dolgoknak akármely végét, mert eszerint sokszor a jónak rossz, s a rossznak jó vége és következése láttatik lenni, hanem mint a bölcs betű szerint kifejezi utolsó véget, mert eszerint csalhatatlanul igaz az, hogy a jónak jó, s a rossznak mindenkor rossz vége léssen.

Annakokáért Te Nemtelen Nagyravágyó! Ki mint hajdan a gonosz Júnó állhatatosan feltetted magadban, hogy ha az isteneket meg nem hajthatod, az ördögöket is segítségre hívod, igazságtalan célodnak kivitelére! Vagy, ki mint a pártos Adónia, vagy oroszhonni, hamis Demeter, nem bánod ha igazságtalanul is, csak hogy bár egy két nap trónust bitangolhass, fontold meg mindennek végét! Sokkal jobb semmit sem bírni igazságosan, mint akármennyit hamisan. Sokkal jobb szelíd és nemes alattvalónak lenni, mint gyalázatos királynak is lenni! Gondold meg, hogy úgy járhatsz, mint Lucifer: pokolra vettetel. Vagy legalább mint Hámán csúfosen magasztaltatol fel. Vagy legalább mint amaz evangéliumbeli szemtelen előtolakodó vendég, e mondatik néked: *Barátom ülj alább.* Lk XIV.³

Te fősvény és telhetetlen! Kinek egyetlen egy foglalatosságod az, hogy hamisan is embertársaidnak vérével is húzással-vonással csípéssel, harapással is önön magadnak vagyont, kincseket *szerezz:* fontold meg mindennek végét. Mít használ, ha az egész világot megnyered is, ha lelkedet, becsületedet örökre el-

³ Lk 14,8-11 „Ha valaki meghív lakodalomba, ne ülj a főhelyre, mert lehet, hogy nálad érdemesebb embert is meghívott. És ha odamegy hozzád, aki meghívott téged is meg őt is, és így szól: Engedd át neki a helyet! - akkor szégyenszemre az utolsó helyre fogsz kerülni. Hanem ha meghívnak, menj el, ülj le az utolsó helyre, hogy amikor jön az, aki meghívott, így szóljon hozzád: Barátom, ülj feljebb! - s akkor becsületed lesz minden asztaltársad előtt. Mert aki felmagasztalja magát, megaláztatik, aki pedig megalázza magát, felmagasztaltatik.”

vesztetted? Ah, de majd a világot is elveszted, s ekkor te lész a legnyomorultabb szegény minden szegények között.

Te Bujaság dorbézoló és korhel gyermeke, kinek értelmét a testiség egészen megvakította, s ki sok ártatlanoknak dülöd fel egyszerre csendességeket, boldogságokat, békességeket, sőt jövőd reményüket is az önmagadéival együtt, fontold meg mindennek végét! Tudd meg azt, hogy vagyon oly keserű, melynek legédesebb boldogság a következője és ez a virtuosnak szenvedése. De tudd meg, reszketve tudd meg azt is, hogy vagyon oly csalfa édes is, melynek legkeserűbb boldogtalanság a következője és ez a te poharad, a Bujaság Pohara.

Te nyomorult szerencsekergető, henyélő és vesztegető, ki olyan lejtőre indulsz, melyen előbb meg nem állhatsz, míg nyakad nem szeged.

Te rossz humorú és szenvedhetetlen természetű! Ki a körülötted valóknak szívöket – mint a jég – magad aránt meghidegíted.

Te közcsendháborító! Te hamis pirkáló! Te rágalmazó és áskálódó! Te minden bűnös! Minden ember, kinek feltételed és kívánságod nem tiszta kútútból ered: sohase fogj semmihez addig, míg mindennek végét meg nem fontolod! Így így nem fogsz önnön hibáid miatt soha kétségbeesésre jutni. Így a kétségbeesésnek rémítő következéseit ama végveszélyre döntő vakmerő lépéseket is el fogod kerülni, s legterhesebb szenvedéseidnek láncai közt is békével fogod várni ama mennyei jóltévő kezét, mely önként feloldoz tégedet, s általtészen ama boldog hazába, hol szenvedés nem léssen többé.

Alkalmaztatás

De Te nem kerülhetéd el az utolsó kétségben esést, sem az abból következett rettenetes halált. Oh, néhai szerencsétlen Veres Ferecz! Nem várhattad te végét annak, míg a gondviselés utat nyit neked bajaid szövevényéből kiverekedni. Nem! Erőszakos kezekkel törtél te ki azokból, hogy meghalt reményidnek sírhalmán önmagad is azoknak utána rohanj, az enyészet ölébe. Mik voltak pedig e bajaid, melyek még oly korán, oly ifjonton e Halál bús szirtjához csaptak: Vajon a mostoha sorsnak hibáidon kívül lett elviselhetetlen súlytolási-e, vagy pedig önhibád és tévedett okoskodásod, mely szerént elmúlt tetteidnek utolsó végét meg nem fontoltad: mű azt nem vitatjuk, nem keressük, nem ítéltetjük. Fentebbi ítélőszékhez tartozol te már: megítél tégedet az Úr a maga irgalmassága szerint. Elég az, hogy mű tégedet, ha minden hibától fel nem menthetünk is, de mégsem számlálunk a rossz emberek, csak a szerencsétlenek közé. Elég az, hogy mű azért szánunk tégedet, s könnyekkel áldozunk roncsolt tetemid felett.

S ah! hát te igaz bánatnak asszonya, megöszült édesanya! Miként ne szánád szerencsétlen fiadat, s miként ne áldoznál a legforróbb könnyekkel, ha lehetne, most annak koporsója felett! Mélyen érdekelt téged életednek hanyatló napján a sorsnak dühössége, midőn születtél szívében, szívedet is általjárta a gyilkoló fegyver. De mit tehetél volna ez ellen annak életében is? Mit tehetsz most is egyebet, mint azt, hogy sírjad ki elszáradt szemeidből legutolsó könnyeidet is. És osztán többé soha se is légyen szükséged gyermekeidért könnyezni, de ők hullasák azt majd, mint végső szeretet adóját békés hamvaiddra.

Bánatos Testvérek! Midőn e holtak nevében veletek akarok búcsúra szólni, nem talállok szókat, melyekkel azt, amit érzek, kifejezhessem. De ki is tehetné ezt? Hiszen „*csak a csekély fájdalom szólhat, de a nagy elfogódva némul meg.*” (Seneca) Ah, ha én e roncsolt tetemetek csak egy pillanatig megeleveníthetném, csak arra kérnélek titeket, nyújtsatok kezet egymásnak utoljára az örökkévalóság küszöbén, hol az halál keze örök elválásra int, s e mindent, mindent kifejezne. Legyetek boldogok! Boldogabbak, mint ő volt.

E nemes városban lakó minden Atyafiak és jó barátok közönségének! Mikor a néhai szerencsétlen utoljára elvált tőletek, s a szomszéd anyavárosba indult, tű nyugodt elmével voltatok, de ő belső háborút vitt magával komor lelkében: íme most midőn gyászos halottszekerén visszatért, ő csendesen nyugoszik, tű pedig az ő szomorú esetén felháborodtatok. Nyugtassa meg az Úr szíveteknek hánykódásait, s adjon békességes és boldog életet néktek!

Nemes Torda vármegye tisztsége! Tekintetes Nemes Városi Tanács! Mint egy ép fog, mely a többeknek sorából erőszakkal szakasztatik ki, akként szakasztaték ki a néhai hív jegyző Veres Ferecz is a tű becses sorotokból akkor, midőn még kedvezőbb körülmények, s talán megfontoltabb élet mellett, még sokáig szolgálhat vala. Töltse be helyét a gondviselés olyannal, kiből ne légyen megilletődéstek. Titeket pedig, mint Igazság hív őrjeit, éltesen hosszasan boldog időkhig!

Minden embernek, kiknek a néhaival bajoskodásaik, szövetkezéseik lehetnek ebben az életben, bocsássatok meg, ha netalán sértettek vagytok Veres Ferecznek, mert nem szabad csak egy természeti napnak is lemenni a mű neheztelésünken: Oh, miként volna szabad erkölcsileg lemenni az élet napjának úgy, hogy szeretetlenség komor vonásai légyenek az elhunyt aránt homlokotokon?

Egész halotti gyülekezet! Úgy-e, hogy egy ritka, s kettősen gyászos és szomorú tisztelet ez, melyet mostan tettetek? S úgy-e, hogy éppen ezért részvételtek is sokkal nagyobb, sokkal érzékenyebb? Nekem, legalább mint papnak, sok szomorú kötelességim vagynak a vidámabbak közt, de egy sincs ennél szomorúbb, egy sincs kedvetlenebb és lelket elfogóbb. Ah, ne is légyen énnékem soha több-

szőr ily kötelességem, s ha ez legelső volt, egyszerismint legutolsó is legyen. Ezt kívánom, ezt óhajtom, ezért imádkozom, s ezzel ismét Isten veletek!

Isten már véled is néhai szeretett szerencsétlen Barátunk! Az a bús harangszó, mely koporsód indulására kondul, sokkal szomorúbb ma, mint akármikor, mert az tebenned az emberi legmélyebb eseteknek egy gyászos példáját siratja, s azok a göröngyök, melyek sírba ereszkedő koporsódra hullanak sokkal lelketrázóbban dobognak, mint más közönséges halottén, mert azok egy minden jó szívektől fájlaltatott igazi szerencsétlent fedeznek. Sok viszontagságok zivatarjai fognak még keresztül zúgni sírodnak dombja felett is, de te azokat már többé nem érezve csendesen nyugoszol. Nyugodj, oh nyugodj csendesen, oh Te, ki élted háborúi közt nem nyughattál! Lelked találjon irgalmat az Örökkévalónak ítélőszéke előtt gyarlóságidért, s örök életet menyben érdemeidért.

Az előbbi lapokon végzett halotti beszédhez tartozó szükséges jegyzés

Ezen ifjú embernek testvére Veres Lajos úr abban az időben Erdélynek leg-híresebb, s legszerencsésebb kártyajátékosa lévén (kihez hasonló később még csak Gróf Nemes Abi, vagy Ábrahám volt) Ferencz is ötlet ebben követni akarta, de szerencsétlenül, mert nem csak minden jövedelmeit, de fekvő jószágát, sőt testvérével közös szőlőjét is elkártyázta. Ezért kétségbeesvén, s testvére haragjától is félvén, bément Kolozsvárra Procurator Fodorpataki sógorához, ki az ő leánytestvérét tartotta nőül, s ott egykor egy reggel felkelvén ágyából hír nélkül kiment azoknak egy Hásongárdi Szárazpatak (Torrens) melletti szőlőikbe, s a patak beszakadt mélységéhez állván úgy agyonlőtte magát, hogy abba bukkott fejjel. Harmadnap múlva kapták meg. Testvére, Veres Lajos Úr, tudósíttatván, s odahívatván, egy igen drága koporsóban, s drága takaróval Tordára hazavitette, s ott az egész város harangzúgásai között estve, az illuminált templomban a helybéli pap Füzi Jánostól, s vélem elprédikáltatta, s azután 100 fáklya világánál a temetőbe kikísértette. A végtiszteleti beszédért Fűzinek 2, nekem pedig 6 aranyat adott ez említett Úr, s emellett elhozott, s haza is küldött.

Oda Tordára lett megérkezésemkor, nagy vetélkedés és sőt csaknem hajba ment veszekedés volt a Currátor és több előljárók között, hogy vajon szabad-e, illik-e egy ily öngyilkos embert harangszóval, egyházi beszéddel, s a templomban mondatólag, sőt a közönséges temetőben is temetni el? De az én, s a néhai derék híres országgöved Tekintetes Veres József Úrnak buzgó vetélkedésünk, világos magyarázatunk stb., csakugyan legyőzték a régi sötét, bigott véleményekhez ragaszkodott tudatlanabbakat, s úgy történt meg a temetés az említett módon, annyival is inkább, mert beszédem is éppen ilyen elvet promovált, s azért kaptam a 6 aranyakat. A drága bársonytakaró az ekklézsiának ajándékozott.